

راهبرد کشورهای مختلف در خصوص حمایت از کسب و کارهای کوچک و متوسط از طریق تأمین مالی

محمدامین عبدالله نژاد

کارشناس مرکز مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی اتاق کرمان

مقدمه

شاید بتوان تأمین مالی را یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های نگاه‌های اقتصادی به‌منظور ادامه فعالیت و همچنین توسعه وضعیت فعلی خود عنوان کرد. دولت‌ها به دلیل تنوع ساختار اقتصادی کشورها نتوانسته‌اند هیچ چارچوب منحصر به فردی برای حمایت اثربخش از کسب‌وکارها تعریف کنند؛ اما اغلب دولت‌ها از سیاست‌هایی در راستای حمایت از تأمین مالی این کسب‌وکارها برخوردار هستند. مهم‌ترین عواملی که می‌توانند در راستای تأمین مالی به کسب‌وکارها کمک کنند وجود خدمات بانکی و یا بانک‌های تخصصی در زمینه سرمایه‌گذاری و همچنین بازار بدهی؛ به‌عنوان یکی از ارکان اصلی نظام جامع تأمین مالی؛ می‌باشد. در ادامه، مهم‌ترین روش‌های تأمین مالی در کشورهای ترکیه، آلمان، مالزی و امارات متحده عربی به همراه سیاست‌های دولت جهت حمایت از کسب‌وکارها بررسی می‌شود.

ترکیه

اقتصاد ترکیه ترکیب پیچیده‌ای از صنعت و تجارت مدرن در کنار بخش کشاورزی سنتی است. ترکیه دارای بخش خصوصی قدرتمند و درعین حال در حال رشد می‌باشد. با این حال هنوز دولت نقش عمده‌ای در صنایع پایه، بانکداری، حمل‌ونقل و ارتباطات دارد. یکی از ویژگی‌های اقتصاد ترکیه، سهم بالای صادرات در تولید ناخالص داخلی این کشور است. در ترکیه، نگاه‌های کوچک و متوسط نقش مؤثری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دارند و از جایگاه مناسبی در شکل‌گیری و اجرای سیاست‌ها و استراتژی‌های کشور برخوردار هستند. دهه اول قرن بیست و یکم به‌عنوان «دهه نگاه‌های کوچک و متوسط» در ترکیه نام‌گذاری شده بود و دولت برنامه ویژه‌ای جهت گسترش فعالیت این نگاه‌ها در نظر گرفته بود، به‌طوری‌که مسئله بهبود محیط کسب‌وکار یکی از بخش‌های مهم در زمینه تقویت قدرت رقابتی نگاه‌ها در برنامه نهم ترکیه

یکی دیگر از منابع تأمین مالی بنگاه‌ها در ترکیه شرکت‌های سرمایه‌گذار خطرپذیر و فرشته سرمایه‌گذاری می‌باشند. دولت با کمک‌های مالی خود از این مؤسسات، آن‌ها را به سمت سرمایه‌گذاری و تأمین مالی بنگاه‌ها سوق می‌دهد. البته در ۴ سال اخیر روند سرمایه‌گذاری خطرپذیر در این کشور، روند کاملاً پیچیده‌ای داشته است که باعث شده بنگاه‌ها توجه کمتری به این روش تأمین مالی داشته باشند. در کنار تمامی موارد فوق بنگاه‌های کوچک و متوسط نیز مانند بنگاه‌های بزرگ می‌توانند از حمایت‌های مالی دو بازار رسمی سهام درزمینه‌ی فاینانس و سرمایه‌گذاری یعنی بازار ملی ثانویه و بازار اقتصاد جدید استفاده کنند.

آلمان

سیستم مالی بانک محور را می‌توان یکی از مشخصه‌های اقتصاد سیاسی کشور آلمان بعد از جنگ جهانی دانست. در دهه ۱۹۸۰ سیستم مالی بانک محور از مقبولیت زیادی نسبت به سیستم مالی بازار محور برخوردار بود، از عوامل این مقبولیت می‌توان به توانایی مالی بانک‌ها در تهیه سرمایه دائمی برای صنایع اشاره کرد، به طوری که بسیاری از محققان و سیاستمداران آلمانی از این سیستم به‌عنوان تسکینی برای کاهش رشد بخش صنعتی خود یاد می‌کردند.

پس از آن، سیستم مالی بانک محور با مشکلات و چالش‌های متعددی مواجه شد، در نتیجه مؤسسات مالی و بنگاه‌های اقتصادی تصمیم گرفتند که از طریق بازار و با رویکرد سیستم بازار محور منابع مالی مورد نیاز خود را فراهم کنند. استفاده از سیستم بازار محور تقریباً تا دهه ۱۹۹۰ روند صعودی داشت و پس از آن این سیستم نیز همانند سیستم بانک محور با مشکلات متعددی مواجه شد. از آن پس دولت آلمان تصمیم به استفاده از الگوی بهینه‌ای از ترکیب این دو سیستم گرفت.

به‌طور کلی تأمین مالی بنگاه‌ها به‌ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط در آلمان از دو طریق بانک و بازار صورت می‌گیرد. در این کشور می‌توان بانک‌ها را به ۳ دسته ۱- بانک‌های تجاری ۲- بانک‌های تعاونی ۳- بانک‌های دولتی تقسیم کرد. صاحبان بانک‌های تجاری همان سرمایه‌گذاران خصوصی هستند که هدف اصلی آن‌ها تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط است. در دسته بعد بانک‌های تعاونی قرار دارند که سرمایه آن‌ها از طریق سپرده‌گذاران تأمین می‌شود و هدف آن‌ها تأمین مالی کسب‌وکارهای خانگی در کنار تأمین مالی خانوار می‌باشد.

است. این بخش بر تسهیل دسترسی به منابع مالی (به‌ویژه برای بنگاه‌های کوچک و متوسط) به‌وسیله سرمایه‌گذاری خطرپذیر، سرمایه برای شروع کسب‌وکار و سیستم تضمین اعتبار تأکید می‌کند. تسهیل کسب‌وکار و قوانین استخدام نیروی کار نیز در میان اهداف برنامه نهم دیده می‌شود.

در این کشور عمدتاً، تأمین مالی بنگاه‌ها را بانک‌ها به عهده‌دارند. بانک‌های دولتی و خصوصی و همچنین بانک‌های سرمایه‌گذاری مانند شرکت سهامی بانکداری هنگ‌کنگ و شانگهای (HSBC) و صندوق ضمانت اعتبارها (KFG) نیز هم‌راستا با برنامه نهم ترکیه، طرح‌های ویژه‌ای برای سرمایه‌گذاری و تأمین و پشتیبانی مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط را در دستور کار خود قرار داده‌اند.

دولت نیز برای جذب سرمایه خارجی، مشوق‌های مالی و مالیاتی برای مؤسسات و شرکت‌های خارجی؛ به‌ویژه بریتانیایی که به دنبال راه‌اندازی و گسترش کسب‌وکار خود در ترکیه هستند، در نظر گرفته است. دولت برای تشویق سرمایه‌گذاران خارجی در مناطق آزاد طرح‌های ویژه‌ای مانند معافیت از پرداخت مالیات بر ارزش‌افزوده، معافیت از مالیات بر درآمد و معافیت از پرداخت عوارض گمرکی در نظر گرفته است به‌عنوان مثال، بنگاه‌های کوچک و متوسط تازه تأسیس در ترکیه تا ۳ سال از پرداخت مالیات و عوارض گمرکی معاف هستند، ضمن اینکه خرید محصولات آن‌ها توسط دولت تضمین می‌شود.

همچنین سازمان توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط با ارائه آموزش‌های لازم و ایجاد زمینه بازاریابی و سازمان حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط در ترکیه با توسعه مهارت‌های فناوری بنگاه‌ها، ارتقای آموزش، فراهم نمودن مکانیسم مناسب تأمین مالی و همچنین ارتقای زیرساخت از این بنگاه‌ها حمایت می‌کند.

یکی دیگر از محرک‌های دولت برای بنگاه‌ها جهت استفاده از فناوری‌های نوین، طرح پروژه‌های علمی و فنی دانشجویان می‌باشد. در این طرح، دولت با هدف تحریک سرمایه‌گذاری در فناوری‌های جدید و سوق دادن بنگاه‌ها به سمت استفاده از روش‌های نوین و مکانیزه از پروژه‌های علمی و فنی دانشجویان با تقبل ۷۵ درصد از هزینه‌های پروژه و همچنین در اختیار قرار دادن مواد اولیه و آزمایشگاه‌ها از آن‌ها حمایت می‌کند. علاوه بر این موارد، بنیاد توسعه فناوری ترکیه (TTGV) جهت تشویق بنگاه‌ها به استفاده از منابع تجدیدپذیر و تحقیق و توسعه آن‌ها، وام‌های بلندمدت بدون بهره در نظر گرفته است.

بانک‌های دولتی نیز توسط شهرداری‌ها و با استفاده از منابع مالی شهرداری، منابع مالی موردنیاز بنگاه‌های کوچک و متوسط، خانوارها و همچنین کسب‌وکارهای خانگی را فراهم می‌کنند. تأمین مالی توسط بانک‌ها به‌طور عمده توسط دو بانک دویچه DtA^۱ و KfW^۲ صورت می‌گیرد.

بانک دویچه در ارزیابی درخواست وام همانند بانک‌های دیگر عمل نمی‌کند و عمدتاً بر توانمندی‌های فرد کارآفرین به‌وسیله سیستم اعتبارسنجی خود تمرکز دارد. این موضوع باعث شده که این بانک از این افراد وثیقه دریافت نکند تا کارآفرین بتواند کار خود را با پشتوانه سرمایه‌ای قوی‌تری آغاز کند. نرخ موفقیت شرکت‌ها و مؤسسات که بنا بر ضوابط این بانک راه‌اندازی شده‌اند بیش از ۹۰ درصد است و عمدتاً بیش از ۵ سال در بازار دوام آورده‌اند. بانک KfW علاوه بر تأمین مالی بنگاه‌ها و ارائه وام‌های کوتاه‌مدت، در زمینه‌ی گسترش فرهنگ کارآفرینی نیز فعالیت دارد. این بانک با نزدیک کردن کسب‌وکارهای جدید و نو؛ که قصد ورود به بازار آلمان دارند؛ به بنگاه‌هایی که به سن بازنشستگی رسیده‌اند و ایجاد فضای مناسب برای همکاری آن‌ها با یکدیگر، در کنار ارائه کمک‌های مالی و اطلاعاتی، روش جدیدی را برای حمایت از کارآفرینی و تأمین مالی معرفی کرده است. نکته قابل توجه در مورد تأمین مالی بانک KfW، نرخ ورشکستگی بنگاه‌های مورد حمایت این بانک می‌باشد که برابر ۱۰ درصد است و مقدار آن حدود ۲۰ درصد از متوسط نرخ ورشکستگی بنگاه‌ها در کشور آلمان کمتر می‌باشد.

روش تأمین مالی از طریق بازار سرمایه و همچنین سرمایه‌گذاری خطرپذیر نیز در بنگاه‌های اقتصادی آلمان محبوبیت خود را داراست. به‌طوری‌که بنگاه‌های اقتصادی برای تأمین مالی با حجم بیش از ۲۰۰ میلیون یورو باید از طریق بازار سرمایه اقدام کنند. استفاده از بازار سرمایه نیز شرایط و ضوابط خاصی از جمله ضرورت شفافیت صورت‌های مالی و ارائه استراتژی سالانه بنگاه را داراست؛ بنابراین این روش تأمین مالی بیشتر مورد توجه بنگاه‌های بزرگ اقتصادی می‌باشد.

دولت نیز برای حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط در سال ۲۰۰۴ بسته حمایتی خود با طرح‌های ویژه مانند کاهش وزن شاخص ریسک اعطای وام به کسب‌وکارها و همچنین اعطای وام به خرده‌فروشی‌ها ارائه کرده است. ضمن اینکه سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر نیز در چند سال اخیر رشد قابل توجهی از خود نشان داده است و بنگاه‌ها با ایجاد فناوری‌های خلاقانه و نوین می‌توانند از این طریق نیز منابع مالی خود را برطرف کنند.

مالزی

شرکت‌های کوچک و متوسط سهم قابل توجهی از اقتصاد کشور مالزی را به خود اختصاص داده‌اند و تعهد دولت مالزی و نگرانی آن در توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط از اوایل دهه ۱۹۷۰ به‌وضوح مشهود بوده است. در طی طرح دوم صنعتی مالزی؛ که در سال ۲۰۰۵ پایان پذیرفت؛ نیز سیاست توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط ادامه پیدا کرد. همچنین در طرح جامع صنعتی سوم؛ ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰ که با چشم‌انداز «۲۰۲۰ مالزی کشوری توسعه‌یافته» همزمان است؛ دولت و مؤسسات مالی بخش خصوصی به‌وسیله بانک‌ها برای حمایت از این

بانک دویچه آلمان در ارزیابی درخواست وام همانند بانک‌های دیگر عمل نمی‌کند و عمدتاً بر توانمندی‌های فرد کارآفرین به‌وسیله سیستم اعتبارسنجی خود تمرکز دارد. این موضوع باعث شده که این بانک از این افراد وثیقه دریافت نکند تا کارآفرین بتواند کار خود را با پشتوانه سرمایه‌ای قوی‌تری آغاز کند.

1 - Deutsche Ausgleichsbank

2 - Kerditanstalt Fur Wiederaufbau

بخش اقتصادی، طرح‌های ویژه‌ای ارائه کرده‌اند.

نظام بانکی در مالزی را می‌توان به دو دسته بانکداری بین‌المللی و بانکداری اسلامی تقسیم کرد. در بخش بانکداری بین‌المللی، بانک نگارا، بانک بنگاه‌های کوچک و متوسط، بانک جبران بدهی سرمایه‌گذاری برهاد مالزی و همچنین سازمان توسعه امور مالی صنعتی برهاد مالزی، از طریق مشوق‌ها و کمک‌های مالی مانند وجوه ویژه، تنخواه صنایع کوچک و متوسط، تنخواه جدید کارآفرینان، تنخواه پروژه کارآفرینان مناطق ویژه از بنگاه‌های کوچک و متوسط، با نرخ بهره ۳ تا ۶ درصد حمایت می‌کنند.

اوراق بهادار اسلامی (اوراق صکوک) را می‌توان جایگزین مناسبی برای اوراق قرضه دانست. اوراق قرضه از جمله مهم‌ترین ابزارهای مالی مورد استفاده دولت و بنگاه‌های اقتصادی در عرصه جهانی به شمار می‌رود که با هدف تأمین مالی طراحی و منتشر می‌شود. استفاده از این ابزار در نظام مالی دنیا بسیار متداول است؛ در حالی که استفاده از آن، در نظام مالی اسلامی ربوی بوده و مردود شمرده می‌شود. بر این اساس طراحی و ارائه ابزارهای مالی اسلامی می‌تواند علاوه بر رفع مشکلات فعالان بخش‌های اقتصادی، به توسعه روزافزون بازارهای مالی اسلامی منجر شود. در بانکداری اسلامی، مالزی را می‌توان دارای بیشترین سهم در بازار صکوک جهان دانست؛ که حدود ۴۰ درصد از کل بانک‌های مالزی را تشکیل می‌دهند.

در کشور مالزی بازار سرمایه اسلامی نیز در کنار مؤسسات مالی و شرکت‌های خطرپذیر، در سرمایه‌گذاری و تأمین مالی بنگاه‌ها نقش بسزایی دارد. به‌علاوه، وزارتخانه‌های مرتبط با کسب‌وکارها کمک‌های مالی بلاعوض و مشوق‌های مالیاتی نیز برای کسب‌وکارها به‌ویژه کارآفرینان در نظر گرفته‌اند.

امارات متحده عربی

شیخ‌نشین‌های امارات متحده عربی تا پیش از اکتشاف نفت در سال ۱۹۴۰ در شرایط اقتصادی ناپایداری به سر می‌بردند و مهم‌ترین محل کسب درآمد آن‌ها از طریق صید مروارید بود. اکتشاف نفت و صادرات آن به کشورهای دیگر موجب ایجاد تحول عظیم در نظام اقتصادی امارات شد. ساختار کنونی اقتصاد امارات به نفت و گاز وابستگی ویژه‌ای دارد، ولی امیرنشین دبی به‌واسطه توسعه تجارت از این وابستگی مستثنا است. دولت امارات در طول ۳۰ سال گذشته، مبالغ زیادی از درآمدهای ناشی از صادرات نفت را برای متنوع‌سازی اقتصاد داخلی خود سرمایه‌گذاری کرده است. ایجاد تنوع در عرصه‌های اقتصادی یکی از مهم‌ترین برنامه‌های دولت امارات به شمار می‌آید.

مهم‌ترین سیاست اتخاذشده توسط دولت امارات متحده عربی که باعث رشد سریع اقتصاد آن کشور شد، سیاست اقتصاد آزاد بود. براساس یک فعالیت پژوهشی که در روزنامه گلف دیلی نیوز به چاپ رسیده است، امارات از نظر آزادی تجارت بین‌المللی رتبه پنجم جهان را به خود اختصاص داده است. این رتبه از آنجا برای اقتصاد امارات به‌دست‌آمده که از سال ۲۰۰۲ میلادی در ب‌های بخش دولتی امارات نیز به روی سرمایه‌گذاران خارجی گشوده شد و با ایجاد پارک‌های تجاری و پارک‌های ارائه‌دهنده خدمات مالی در این کشور بستر برای حضور سرمایه‌های کلان خارجی فراهم گردید. این پارک‌ها پس از سیاست‌گذاری دولت امارات؛ مبنی بر ایجاد مناطق تجاری معاف از مالیات؛ به‌منظور جذب سرمایه‌های خارجی

در بانکداری اسلامی، مالزی را می‌توان دارای بیشترین سهم در بازار صکوک جهان دانست؛ که حدود ۴۰ درصد از کل بانک‌های مالزی را تشکیل می‌دهند.

نرخ بهره و تسهیلات بلاعوض در نظر گرفته‌اند. همچنین جوایزی در ارتباط با کارآفرینی و استفاده از فناوری‌های نوین بنگاه‌ها در جهت تشویق کسب‌وکارها در استفاده از این فناوری‌ها در نظر گرفته شده است.

در کشور ایران نیز با الگوبرداری از این روش‌ها و با تقسیم بار تأمین مالی بنگاه‌ها بر دوش بانک‌های داخلی و بین‌المللی، بازار سرمایه و بدهی و سرمایه‌گذاری خطرپذیر، می‌توان تا حدودی معضل تأمین مالی بنگاه‌ها و خلأ ناشی از مشکلات نظام بانکی در این زمینه را برطرف کرد. استفاده از تجربه کشورهای اسلامی و ظرفیت عقود مبادله‌ای مانند مرابحه و اجاره و انواع مختلف صکوک مبتنی بر بدهی، می‌تواند به توسعه بازار بدهی در کشور ایران نیز کمک کند، چراکه مسلماً بازار بدون ابزار امکان شکل‌گیری ندارد و به همین دلیل تنوع ابزاری در بازار بدهی اسلامی بسیار اهمیت دارد.

منابع

آذری، شادی (۱۳۹۵)؛ شعبه زدایی بانک‌ها در جهان، روزنامه دنیای اقتصاد.
فروتن، مرضیه (۱۳۹۵)؛ بهترین شرکت‌های بانکداری در سراسر جهان، روزنامه فرصت کسب‌وکار.
گروه مطالعات کسب‌وکار (۱۳۹۴)؛ روش‌های تأمین مالی در مالزی، مرکز پژوهش‌های مجلس.
هادی، لیدا (۱۳۸۷)؛ نگاهی به اقتصاد امارات، روزنامه همشهری.
سبزیلی یقمانی، کبری (۱۳۹۵)؛ اقتصاد امارات متحده عربی، گروه کلید.
کسب‌وکار نیوز (۱۳۹۵)؛ مدل مالزی در جذب منابع، اقتصاد آنلاین.

DB RESEARCH (۲۰۱۳); "Making a difference: German SMEs and their financing environment", Deutsche Bank.

DUBAI SME (۲۰۱۳); "Small and Medium Enterprises IN DUBAI", Government of Dubai.

Startup overseas (۲۰۱۳); "Financing a Business in turkey".

ایجاد شد و تحولات چشمگیری در اقتصاد کشور امارات متحده عربی ایجاد نمود.

دبی را می‌توان مهم‌ترین شهر امارات متحده عربی از نگاه فعالیت‌های اقتصادی به‌ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط و کارآفرینی دانست. در دبی نیز روش‌های متنوعی برای تأمین مالی کسب‌وکارها وجود دارد که می‌توان مهم‌ترین آن‌ها را بانک‌های دولتی، بانک‌های خصوصی، بازار سرمایه، مؤسسات مالی و سرمایه‌گذاری خطرپذیر دانست؛ اگرچه نقش بانک‌های دولتی به دلیل بالا بودن نرخ بهره آن‌ها (حدود ۱۵ درصد) در تأمین مالی بنگاه‌ها کم‌رنگ‌تر است. با توجه به سیاست اقتصاد آزاد امارات، بیشترین سهم سرمایه‌گذاری را سرمایه‌گذاران خارجی از طریق روش‌های بانک‌های خصوصی، مؤسسات مالی و همچنین سرمایه‌گذاری خطرپذیر به خود اختصاص داده‌اند. دولت نیز در راستای حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط و کارآفرینان مشوق‌های ویژه‌ای را در نظر گرفته است، از جمله «برنامه توسعه دبی ۱۰۰» و طرح پارانه استارت آپ‌ها.

در برنامه توسعه دبی ۱۰۰، ابتدا دولت با شناسایی شرکت‌های کوچک و متوسط با پتانسیل صادرات و ارزش‌افزوده بالا، آن‌ها را در توسعه کسب‌وکار خود و همچنین جذب نیروی کار متخصص و تهیه مواد اولیه یاری می‌کند. همچنین طرح پارانه استارت آپ‌ها را می‌توان یکی از طرح‌های موفق دبی دانست، در این طرح در کنار معافیت مالیاتی ۳ ساله، حدود ۹۰ درصد از هزینه‌های راه‌اندازی کسب‌وکارهای نوپا و حدود ۶۰ درصد از مواد اولیه موردنیاز این بنگاه‌ها به‌آسانی در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد. یکی دیگر از مشوق‌های دولت برای کارآفرینان جوایزی مانند جایزه «مسابقه کارآفرین جوان» و جایزه «محمد بن رشید» است که به خلاقانه‌ترین کسب‌وکارها اهدا می‌شود.

نتیجه‌گیری

به‌طورکلی در سراسر جهان روش‌های تأمین مالی و مکانیزم‌های حمایتی خاصی متناسب با شرایط اقتصادی حاکم بر کشورها، برای ایجاد و توسعه کارآفرینی معرفی شده است. در تمام دنیا، بانک‌ها سهم عمده‌ای از تأمین مالی کسب‌وکارها به‌ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط را به خود اختصاص داده‌اند. در این بین، بانک‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی مانند HSBC در بسیاری از کشورها نقش بسیار مهمی در تأمین مالی بنگاه‌ها ایفا می‌کنند. دولت‌ها نیز طرح‌های ویژه‌ای برای حمایت از این بنگاه‌ها از قبیل معافیت‌های مالیاتی، افزایش اعتبارات، کاهش